

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2011/125

Karar Sayısı : 2012/46

Karar Günü : 22.3.2012

R.G. Tarih-Sayı : 13.02.2013-28558

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Bakırköy 13. İş Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 12.1.2011 günlü, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 317. maddesinin '*Taraflar cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi veremezler.*' biçimindeki (3) numaralı fıkrasının Anayasa'nın 2., 10. ve 36. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Kıdem tazminatı, fazla mesai, genel tatil, hafta tatili ve yıllık ücretli izin alacağının tahsili talebine ilişkin olarak açılan davada, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanaatine varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

12.1.2011 günlü, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun itiraz konusu kuralı da içeren 317. maddesi şöyledir:

'Dilekçelerin Verilmesi

MADDE 317- (1) Dava açılması ve davaya cevap verilmesi dilekçe ile olur.

(2) Cevap süresi, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren iki haftadır. Ancak mahkeme durum ve koşullara göre cevap dilekçesinin bu süre içinde hazırlanmasının çok zor yahut imkânsız olduğu durumlarda, yine bu süre zarfında mahkemeye başvuran davalıya, bir defaya mahsus ve iki haftayı geçmemek üzere ek bir süre verebilir. Ek cevap süresi talebi hakkında verilen karar taraflara derhâl bildirilir.

(3) Taraflar cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi veremezler.

(4) Dava ve cevap dilekçeleri yönetmelikte belirlenecek formun doldurulması suretiyle de verilebilir.'

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa'nın 2., 10. ve 36. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Haşim KILIÇ, Serruh KALELİ, Alparslan ALTAN, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Zehra Ayla PERKTAŞ, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI ve Erdal TERCAN'ın katılımıyla 30.11.2011 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, Anayasa Mahkemesi Raportörü Şebnem NEBİOĞLU ÖNER tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, itiraz konusu kural gereğince basit yargılama usulüne tabi davanın taraflarına cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi sunma imkânı verilmeyerek, bireylerin haklarını mahkeme önünde savunma imkanından yoksun bırakıldıkları, basit yargılama usulünde davalı tarafa cevap dilekçesinde davacının iddialarına karşı beyanda bulunma imkânı tanınmaktayken, davacıya davalının iddialarına cevap verme imkânı tanınmadığı, ayrıca yazılı yargılama usulüne tabi davalarda tarafların ikiye dilekçe sunma imkânları bulunmaktayken basit yargılama usulünde ikinci dilekçelere yer verilmediği, böylece yazılı yargılama usulüne tabi davalar ile basit yargılama usulüne tabi davaların tarafları arasında ve benzer şekilde basit yargılama usulüne tabi davaların tarafları arasında eşitsizlik yaratıldığı, bu durumun doğru ve adil yargılanmayı da etkilediği belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 10. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu kuralda, basit yargılama usulüne tabi olan dava ve işler açısından, tarafların cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi verme imkânının bulunmadığı belirtilmiştir. Bu düzenlemenin gerekçesinde ise yazılı yargılama usulüne göre, basit yargılama usulüne tabi davaların daha kısa sürede sonuçlanmasını sağlamak amacıyla, dilekçelerin verilmesi aşamalarının kısaltıldığı, tarafların yalnızca dava ve cevap dilekçeleri verebilecekleri, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçelerini veremeyeceklerinin açıkça düzenlendiği ifade edilmiştir.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve yasalarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Hukuk politikasının belirlenmesinde kanun koyucunun takdir yetkisinin bulunduğu açıktır. Anayasa'nın 142. maddesinde mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişleri ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceği belirtilmiş olup, itiraz konusu kural yargılama usulleri kapsamında ele alınacak bir düzenlemedir. Bu nedenle kanun koyucu anayasal sınırlar içinde kalmak koşuluyla yargılama usullerine ilişkin hususlarda takdir yetkisi kapsamında birtakım düzenlemeler yapabilecektir. Ancak, kanunların kamu yararının sağlanması amacıyla

yönelik olması, genel, objektif, adil kurallar içermesi ve hakkaniyet ölçütlerini gözetmesi hukuk devleti olmanın gereğidir. Bu nedenle kanun koyucunun hukuki düzenlemelerde kendisine tanınan bu takdir yetkisini anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini göz önünde tutarak kullanması gerekir.

İtiraz konusu düzenleme ile kanun koyucunun, nitelikleri veya acil hukuki korunma sağlanması ihtiyacı nedeniyle bazı dava ve işleri tabi tuttuğu basit yargılama usulünde, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçelerine yer verilmeyerek, bu tip uyuşmazlıklar açısından yargılama faaliyetinin hızlandırılmasını amaçladığı anlaşılmaktadır. Özellikle mahkemelerin iş yükü, hukuki uyuşmazlıkların karara bağlanmasında geçen uzun sürelerin başka hak ihlallerine neden olması ve bu sorunun yalnızca ülkemiz açısından geçerli olmayıp, birçok hukuk sistemi tarafından ortak bir sorun olarak paylaşılması ve bu noktada yargılamayı hızlandıran usul hükümlerinin gerekliliği gözetildiğinde, basit yargılama usulüne tabi dava ve işler bakımından, yargılamayı basitleştirmek ve hızlandırmak düşüncesiyle cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçelerinin verilemeyeceğine ilişkin düzenleme kanun koyucunun takdir yetkisi içinde kalmaktadır.

Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen '*kanun önünde eşitlik*' ilkesi, hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

İtiraz konusu kurala bakıldığında, basit yargılama usulüne tabi dava ve işlere ait yargılama faaliyetinin bir an önce tamamlanması amacıyla yazılı yargılama usulünde dilekçeler safhasının bir bölümü olan cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçelerinin basit yargılama usulüne tabi tüm davalar bakımından verilmeyeceğinin hüküm altına alındığı görülmektedir. Kural uyarınca basit yargılama usulüne tabi davalarda davacıya da davalıya da birer dilekçe ile iddia, savunma ve delillerini belirtme imkânı verilmiştir. Bunun yanı sıra, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçelerine yer verilen yazılı yargılama usulü ile basit yargılama usulü farklı nitelikleri gereği eşitlik karşılaştırmasına elverişli değildir.

Anayasa'nın '*hak arama hürriyeti*' başlıklı 36. maddesinde, herkesin gerekli araç ve yollardan yararlanarak yargı organları önünde davacı ya da davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Buna göre, hak arama özgürlüğünün en önemli iki ögesi oluşturan iddia ve savunma haklarının kısıtlanması, bu hakların noksansız kullanımının ve adil yargılanmanın engellenmesi Anayasa'nın 36. maddesine aykırılık oluşturur.

Adil yargılanma hakkının ulusal üstü düzeyde genel kabul görmüş ölçütleri arasında önemli bir yer tutan '*silahların eşitliği*' ilkesi, davanın taraflarının yargılama sırasında usul hükümleri yönünden eşit konumda bulunmasını, taraflardan birine dezavantaj diğerine avantaj sağlayacak kurallara yer vermeme esasını öngörmekte, diğer bir deyişle davanın tarafları arasında hakkaniyete uygun bir dengenin varlığını gerekli kılmaktadır.

Bu kapsamda, hak sahibinin öğrendiği isnat ve iddialara karşı yazılı veya sözlü şekilde açıklama yapabilmesi, karşı isnat ve beyanlarda bulunabilmesi gerekmektedir. Ancak bu hak,

davanın taraflarına her konuda sınırsız konuşabilme veya açıklama yapabilme hakkının tanındığı anlamına gelmemelidir. Zira hak arama hürriyetinin mutlak ve sınırsız bir biçimde uygulanması mümkün değildir.

Anayasa'nın tüm maddeleri aynı etki ve değerde olup, aralarında bir üstünlük sıralaması bulunmadığından, uygulamada bunlardan birine öncelik tanımak olanaklı değildir. Bu nedenle, kimi zaman zorunlu olarak birlikte uygulanan iki Anayasa kuralından biri, diğerinin sınırını oluşturabilmektedir. Hak arama hürriyeti Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenmiş ve anılan maddede bunun için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş ise de mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceğini öngören Anayasa'nın 142. ve davaların mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını ifade eden Anayasa'nın 141. maddelerinin, hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır.

İtiraz konusu kural ile basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerde, davacı ve davalıya birer dilekçe ile iddia, savunma ve delillerini belirtme imkânı verilmiş olup, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi sunma imkanı tanınmamış olmakla, basit yargılama usulüne tabi davaların basit ve hızlı bir şekilde sonuçlanmasını sağlayarak adil yargılanma hakkına ve bireyin menfaatine hizmet ettiği açıkça anlaşılan bu sınırlandırmanın hakkın özüne dokunduğu ve hakkı anlamsız kılacak dereceye vardığı söylenemez.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural, Anayasa'nın 2., 10. ve 36. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Celal Mümtaz AKINCI bu görüşe katılmamıştır.

VI- SONUÇ

12.1.2011 günlü, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 317. maddesinin 'Taraflar cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi veremezler.' biçimindeki (3) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Celal Mümtaz AKINCI'nın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,22.3.2012 gününde karar verildi.

Başkanvekili	Başkanvekili	Üye
Serruh KALELİ	Alparslan ALTAN	Fulya KANTARCIOĞLU
Üye	Üye	Üye
Mehmet ERTEN	Serdar ÖZGÜLDÜR	Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye

Recep KÖMÜRCÜ

Üye

Burhan ÜSTÜN

Üye

Engin YILDIRIM

Üye

Nuri NECİPOĞLU

Üye

Hicabi DURSUN

Üye

Celal Mümtaz AKINCI

Üye

Erdal TERCAN

MUHALEFET ŞERHİ

İtiraz konusu kural basit yargılama usulüne ilişkindir. HMK'nın altıncı kısmı (m.316-322), basit yargılama usulünü düzenlemektedir. Hangi dava ve işlerde basit yargılama usulünün uygulanacağı, HMK'nın 316. maddesinde sayılmıştır. Basit yargılama usulünde dava, dava dilekçesiyle açılır ve davalı da iki hafta içinde dilekçeyle cevap verir. Taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi veremezler (HMK.m.317, 1-3). Taraflar dilekçelerinde delillerini de göstermek zorundadırlar (HMK.m.318). Dava değiştirme yasağı davanın açılmasıyla; savunmayı değiştirme yasağı cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesiyle başlar (HMK.m.319). Hâkim, tarafların iddia ve savunmalarıyla toplanan delilleri inceledikten sonra, duruşmada hazır bulunan taraflara tahkikatın tümü hakkında açıklama yapabilmeleri için söz verir. Mahkeme tarafların tahkikatın tümü hakkındaki açıklamalarından sonra, tahkikatı gerektiren bir husus kalmadığını görürse, tahkikatın bittiğini taraflara tefhim eder (HMK.m.184).

Basit yargılama usulünün amacı bazı çeşit davaların daha kısa, basit ve çabuk sonuçlanmasıdır.

İtiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu iddiası ile iptali için başvuran mahkeme, İş Kanunu'ndan kaynaklanan her türlü ihtilafı halletmek ile görevli bir ihtisas mahkemesi olan iş mahkemesidir. Diğer iş davalarına göre özellik arz eden hizmet akdinden kaynaklanan davalar da dahil olmak üzere haftada üç gün ortalama 40'ar dava dosyası ile duruşma yapan hâkimin, yazılı yargılama usulüne nazaran henüz tahkikat safahatı tamamlanmamış bir dava dosyasında tarafların yazılı replik ve düplik hakkını sözlü olarak tamamlamak durumunda olması, kanun koyucunun taraflara yazılı olarak cevaba cevap ve karşı cevap hakkı vermemiş olması adil yargılama hakkını kısıtlar niteliktedir. Diğer yandan adiline bir sonuca varabilmek tahkikatın iyi bir şekilde yapılmasına bağlıdır. İtiraz konusu kural ile getirilen yasak, tahkikatın daha iyi yapılmasına engel olduğundan daha adil bir sonucun da elde edilmesine engeldir. Kaldı ki replik ve düplik safahatının ne kadar süre içerisinde yapılabileceğini, basit yargılama usulünün genel mantığına uygun olarak düzenlemek mümkündür. Diğer yandan sözlü olarak yapılan bir savunma veya iddianın duruşma zaptına aynı ile geçirilemediği, hâkimin iddia ve savunmayı kendi ifade ve anlayışına göre zapta derç ettirdiği de bir gerçektir. Sözlü beyanın aynı ile dosya arasına alınmadığı, alınamamasının bir gerçeklik olduğu yahut alınamamasının her zaman ihtimal dahilinde olduğu bir zeminde yazılı olarak replik ve düplik hakkı verilmemesi hak arama hürriyetini tahdittir.

Çabuk yargılama yapma bahasına hak arama hürriyetinin etkinliği ortadan kaldırılamaz. Çabukluk ihtiyacı, etkin hak arama özgürlüğünü takviye etmek için ortaya çıkmıştır. Hakkını etkin olarak arayamayabileceğinden endişe eden şahsa, uyuşmazlıkların hızla çözüme bağlanmasının sağlayabileceği bir yarar yoktur. Asıl olan hak arama hürriyetidir. Basit yargılama usulü hak arama hürriyetini etkin bir şekilde temine elverişli bir vasıta olmalıdır. Yargılama hukukunun şekli gerçeği aramasına tutunarak, adaleti, asıl olanı, usule ve şekle feda etmek doğru olamaz. Replik ve düplik safahatının yazılı olarak da kullanılabilmesi basit yargılama usulünde dahi neticeye müessir olacaktır.

Yasakçı bir anlayışla adalete erişmek mümkün değildir. Hukuk Devleti, adalete ulaşmayı zorlaştırmayan, kolaylaştıran devlettir.

Nitekim, Anayasanın 2. maddesinde, *"Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk Milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir."* hükmü, 36. maddesinde, *"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz"* hükmü yer almaktadır.

Hukukunun amacı, toplumsal ilişkileri yaşanabilir kılıp ilerleme yolunu açık tutmak sureti ile toplumun medeniyete erişmesini sağlamaktır. Hukukun amacının gerçekleşebilmesinin esaslı umdelerden biri olan hak arama hürriyeti, bireyin hakkı olanı elde etme ve haksızlığa karşı mücadele etme gayretinin en medeni usulüdür. İnsan varlığını soyut ve somut değerleriyle koruyup geliştirmek amacıyla hukuki bütün imkânlardan faydalanma hakkını havi hak arama hürriyeti, hem hukuk devleti olma idesinin başlıca ölçüsü, hem de çağdaş demokrasinin gereklerinden ve vazgeçilmez şartlarından. Kanun koyucuya düşen görev, hukuki himaye kapsamında hak arama hürriyetini etkin olarak kullanmayı sağlayacak tüm imkânları temin etmektir.

Hak arama özgürlüğü ilkesine göre kişilerin yargı mercileri önünde iddia, savunma, adil yargılanma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmış ve bu hürriyete mahsus özel sınırlama nedeni öngörülmemiştir. İtiraz konusu kural, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi verme hakkını yasaklayarak hak arama hürriyetine sınırlama getirmektedir. Kişinin karşılaştığı bir suçlamaya karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir eylem veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin en etkili yolu, yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmek ve bu davada haklılığını ortaya koyabilme imkânına sahip olabilmekle mümkündür.

Hak arama özgürlüğü, yalnız toplumsal barışı güçlendiren dayanaklardan biri değil, aynı zamanda bireyin adaleti bulma, hakkı olanı elde etme, haksızlığı önleme uğraşının da aracıdır. Bu hakkın kullanılması, yerine getirilmesi olabildiğince kolaylaştırılmalı, olumlu ya da olumsuz sonuç almayı geciktiren, güçleştiren engeller kaldırılmalıdır. Adalete ulaşma hakkı, hak arama hürriyeti ilkesi temelinde, bireylerin kendilerini yargı organları önünde tam olarak ifade edebilme ve savunabilmesini gerektirir.

İtiraz konusu HMK'nın 317. maddesinin, 'Taraflar cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi veremezler.' şeklindeki (3) numaralı fıkrası ile öngörülen amaç *davaların daha kısa sürede sonuçlanmasını sağlamaktır*. Bir kez daha vurgulamak gerekir ise, yargılamanın amacı adil bir yargılama sonucunda *adaletli karar vermektir*. Bazen sade, kısa usul yargılaması ile de adil bir sonuca ulaşmak mümkün ise de, itiraz konusu yasaklayıcı kuralın doğurduğu sakıncalar, davaların sadece çabuk bitmesi neticesini verebilmek faydasından daha fazladır.

Basit yargılama usulünde de hak arama hürriyetinin gereği olarak cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri safahatının olması mümkündür. İtiraz konusu kural ile yasaklanan söz konusu hakkın, ne şekilde hangi süreler içerisinde kullanılabileceğine ilişkin olarak kanun koyucu tarafından yasal düzenlemeler yapılabilir.

Sonuç olarak, yukarıda açıkladığım gerekçelerle itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ve iptali gerektiği düşüncesiyle, çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye

Celal Mümtaz AKINCI